

СУТЬ ТА ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ТУРИСТИЧНИХ СИСТЕМ

А. П. ГОЛОД, кандидат географічних наук, доцент
(Львівський державний університет фізкультури);

М. В. КРИШТОПА

(Черкаський державний технологічний університет)

Анотація. Метою статті є визначення основних принципів модернізації регіональних теоретичних систем. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких методів дослідження: систематизації та узагальнення, діалектичного підходу. **Результати.** Сфера туристичної діяльності сьогодні є невід'ємним компонентом економічного й соціального розвитку регіону та країни загалом. Статтю присвячено питанням реформування туризму в регіонах України. Обґрунтовано поняття «модернізація» з позиції інноваційного розвитку. **Практична значущість результатів дослідження.** Представлено ключові принципи модернізації регіональних туристичних систем, які можуть бути основою для стратегічного проектування та планування у сфері управління розвитком туризму на регіональному рівні.

Ключові слова: модернізація, регіональна система, туризм, інноваційний розвиток, сфера послуг.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Реформування економіки України, що викликало реструктуризацію на всіх рівнях виробничих і споживчих сфер, зумовило перерозподіл власності, зuboжіння значної частини населення, неплатоспроможність різних суб'єктів господарювання. Це стосується галузей виробничої сфери та сфери послуг. Зупинити цей процес, створити сприятливі умови для економічного й соціального розвитку є однією з найактуальніших проблем наукової та практичної діяльності. Визначальне становище в цьому відношенні займають прогресивні галузеві й міжгалузеві комплекси економіки та сфери послуг.

Туризм – система соціально-економічної діяльності, яка вийшла на рівень міжнародно значущих. Власне, таку оцінку можна застосувати тільки відносно туристських формувань високорозвинених країн. В Україні така орієнтація може бути обумовлена в разі забезпечення розвитку інституційної та інфраструктурної основи, відповідної рекреаційним ресурсам країни. Отже, модернізація регіональних туристичних систем є одним із ключових завдань у вирішенні даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи теорії модернізації, ми спиρασємось на основні трактування цього понятійно-категоріального апарату таких учених як Є. Бистрицький, І. Бураковський, П. Штомпо, К. Бужимська, М. Вебер, О. Конт, М. Леві, Є. Хаген, А. Тойнбі, У. Ростю, Д. Белл, З. Баман, Р. Пребиш, Т. Дус-Сантус, Ф. Перу, Ж. Будвіль, Е. Хіллі, Є. Лемер, Р. Солоу, П. Ромер та інших дослідників, які дають нам підстави вважати, що модернізація є вирішальною у просторовому розвитку регіонів.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення основних принципів модернізації регіональних теоретичних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах переходу суспільних систем до нових технологічних укладів та економіки знань особливо актуальним стає питання визначення напрямів розвитку галузей невиробничої сфери. Подібні напрями можуть бути успішно обґрунтованими із застосуванням концепції інноваційного розвитку. Однак інноваційний розвиток, роблячи акценти на пріоритетності управління інноваціями

на різних ієрархічних рівнях економічних систем, не може одномоментно змінити структуру й напрями розвитку відповідної системи.

Процес інноваційного розвитку є тривалим і часто охоплює лише новітні види економічної діяльності. Дещо перебільшуючи їх перспективність та економічну ефективність. Водночас традиційні підходи, що застосовуються в низці галузей, також потребують перегляду й удосконалення. Питання, що постають у цьому контексті, виходять за межі традиційного розуміння інноваційного розвитку й потребують нових підходів, які, на прикладі сфери туризму, доцільно трактувати в рамках концепції модернізації, зокрема на підставі положень системного підходу.

Модернізація не виключає інноваційний розвиток, а є просто ширшим за масштабами та можливими наслідками процесом, який охоплює всі види економічної діяльності в регіоні та спрямований на їх прогресивні якісні й кількісні зміни. Відповідно, метою модернізаційних процесів у регіоні є його збалансований розвиток. З урахуванням специфіки різних видів економічної діяльності модернізацію економічної системи регіону доцільно розглядати окремо у рамках тієї чи тієї галузі (групи видів економічної діяльності, що об'єднані спільною метою).

Регіональна система галузі туризму є складовою частиною єдиної туристичної системи країни. При цьому вона складається з ієрархічно взаємопов'язаних територіальних утворень, які, у свою чергу, також представляють собою різні складені та взаємопов'язані підсистеми меншого масштабу. Кожна подібна система виконує свої певні функції в системі більш високого рівня. Саме тому регіональна туристична галузь, яка виступає в ролі мезорівня української туристичної галузі, є окремим самостійним сегментом економіки країни. Основною метою створення туристично привабливого простору регіону є ефективна інтеграція в загальнодержавну туристичну систему, що базується на принципах взаємозв'язку інтересів і рівноправності відносин [4].

Проблема модернізації регіональних туристичних систем (РТС) може успішно бути вирішеною, спираючись на положення концепції безпеки туризму в регіоні. «Точками дотику» концепцій модернізації та безпеки туризму в регіоні є його збалансований розвиток як

мета функціонування відповідної системи та підвищення конкурентоздатності регіону як на державному, так і на міжнародному рівні. Відповідно, процес модернізації розвитку регіональної туристичної системи на базі гарантування її безпеки слід називати модернізаційно-безпечним розвитком.

Виходячи із твердження про те, що в сучасних умовах основою модернізації регіональних туристичних систем є гарантування їх безпеки, можемо виокремити кілька ключових принципів такої модернізації:

1. Інноваційність. Не заперечуючи необхідності інноваційного розвитку, модернізація РТС передбачає збалансований розвиток усіх її підсистем, їх якісне й кількісне оновлення. У такому трактуванні, зокрема стосовно туристичної діяльності, сама методологія модернізаційно-безпечного розвитку має інноваційний характер. Розробка та впровадження стратегічних управлінських рішень, що мають за мету гарантування безпеки туризму в регіоні, вимагають активного залучення таких підсистем РТС, як наукова та освітня, що водночас є складниками й інноваційної системи регіону. Слід також зауважити, що оновлення територіальної структури регіональних туристичних систем тісно пов'язане з виникненням і функціонуванням інноваційних просторових форм економічної діяльності – кластерів. Модернізація сучасних РТС неможлива також без широкого використання інноваційних технологій у туризмі як засобів і методів, що супроводжують та оптимізують усі етапи впровадження нововведень.

2. Регуляція і саморегуляція. Модернізація регіональних туристичних систем має базуватися на врахуванні функціональних особливостей утворень, що характеризуються дуалістичністю. З одного боку, РТС піддаються активному впливу низки регуляторів різного генезису, а з іншого – мають здатність до саморозвитку й саморегуляції. Така здатність зумовлена, насамперед, соціальною природою туризму як явища та синергетичним характером процесів, що відбуваються в рамках регіональної туристичної системи. Отже, важливим завданням модернізаційно-безпечного розвитку РТС має бути ефективне поєднання заходів державного регулювання з активізацією внутрішніх взаємодій з урахуванням характеристик конкретного туристичного регіону.

3. Соціальна орієнтованість. Наголошуючи на провідній ролі соціальної підсистеми регіональної туристичної системи, яка зумовлена специфікою туристичної діяльності як складника сфери обслуговування, необхідно зазначити, що модернізаційні процеси в РТС неодмінно мають бути спрямованими на оптимізацію соціальних взаємодій у регіоні у двох напрямках. По-перше, важливим є гарантування безпечності регіонального середовища загалом та окремих його інститутів для туристів. По-друге, критично необхідною, особливо в умовах пріоритетності туристичного розвитку регіону, є мінімізація деструктивного впливу туристичних потоків на місцеві спільноти, а також на розвиток інших галузей сфери обслуговування.

4. Позаінституційність модернізації РТС тісно пов'язана із двома вищепереліченими принципами. Незважаючи на те, що наявність інституцій регіонального розвитку є необхідною передумовою для ефективного розвитку більшості підсистем регіональної туристичної системи, сам процес модернізаційно-безпечного розвитку не має чітко визначеної інституційної бази. Соціальні фактори та природні передумови розвитку туристичних дестинацій мають скоріше просторове, ніж функціональне втілення, а створені на їх основі інституційні утворення – тимчасові й малоефективні з точки зору стратегічного планування.

5. Інтегративність. Модернізація регіональних туристичних систем у сучасних умовах є одним із складників процесів сучасної економічної інтеграції – як міжрегіональної, так і міждержавної. Указаний «зовнішній» вимір інтегративності модернізації РТС зумовлений роллю туристичних потоків у налагодженні й активізації міжрегіональних економічних зв'язків. Водночас існує також «внутрішній» вимір інтегративності, що полягає у збільшенні тисноти й ефективності зв'язків між підсистемами самої регіональної туристичної системи. Сукупний позитивний вплив модернізації РТС на соціально-економічний розвиток регіону також може розглядатися в контексті інтегративності.

6. Поліструктурність. Модернізація охоплює різні ієрархічні та просторові рівні функціонування регіональних туристичних систем. Зокрема, оновлення потребують як інституційна, так і соціальна та ресурсна структури РТС.

Різноманітним є також інфраструктурний складник РТС, що тісно пов'язаний з інноваційними просторовими структурними утвореннями туристичного характеру (центрами, дестинаціями, кластерами та ін.).

7. Просторовість та екосистемність. Удосконалення просторової структури РТС є одним із провідних завдань регіональної модернізаційної політики у сфері туризму. Це зумовлено переважною орієнтацією туристичних потоків на природні та малозмінені культурні об'єкти дестинацій. Однією із просторових закономірностей розвитку РТС є залежність його векторів від транспортної інфраструктури регіону, зокрема мережі шляхів сполучення. У цьому контексті просторовість модернізації пов'язана із закономірним поєднанням процесів концентрації, диференціації та утворення мереж у туристичній діяльності регіону.

Зважаючи на «приороорієнтованість» багатьох видів туризму, модернізацію структури й функціональних особливостей дестинації та РТС доцільно аналізувати з точки зору екосистемології. У цьому сенсі особливого значення набуває гарантування екологічної безпеки туризму з метою збалансованого розвитку, а у кризових умовах – навіть забезпечення самого існування відповідної системи.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, перелічені принципи модернізації, у поєднанні з концептуальними засадами розвитку регіональних туристичних систем в умовах гарантування їх безпеки, можуть бути основою для стратегічного проектування та планування у сфері управління розвитком туризму на регіональному рівні. Неодмінною складовою частиною концепції модернізації РТС має бути врахування її просторового виміру з позицій інноваційності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко В. М. Удосконалення організації і технологій державного регулювання розвитку сфери туризму / В. М. Дмитренко // Дні науки : зб. тез доп. : у 3 т. (11–12 жовтня 2007 р.). – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. – Т. 2. – С. 342–345.

2. Модернізація туристознавства: теорія і практика партнерства : монографія / кол. авт. ; за заг. ред. Г. П. Скляра. – Полтава : ПУЕТ, 2015. – 372 с.
3. Модернізація України : визначення пріоритетів реформ. Проект до обговорення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua> (дата звернення: 30.04.17). – Назва з екрана.
4. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська та ін. ; за ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2012. – 104 с.
5. Хлоп'як С. В. Управління туристичною галуззю: стан та перспективи / С. В. Хлоп'як // Регіональні перспективи. – 2000. – № 2–3 (9–10). – С. 345–346.
2. Skljjar, G. P. (Ed.). (2015). *Modernizacija turizmuoznavstva: teorija i praktyka partnerstva [Modernization of Tourism Studies: Theory and Practice of Partnership]*. Poltava : PUET [in Ukrainian].
3. Modernizacija Ukrainy: vyznachennja priorytetiv reform. Proekt do obgovorennja [Modernization of Ukraine: Identifying Reform Priorities. Project to discuss]. (n.d.). <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua>. Retrieved from <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua> (accessed 30 April 2017) [in Ukrainian].
4. Pavljuk, A. P., Pokryshka, D. S. & Belins'ka, Ja. V. (2012). *Strukturni peretvorennja v Ukraini: peredumovy modernizacii ekonomiky [Structural Transformations in Ukraine: Preconditions for the Modernization of the Economy]*. Ja. A. Zhalil (Ed.). Kyiv : NISD [in Ukrainian].

REFERENCES

1. Dmytrenko, V. M. (2007). Udoskonalennja organizacii i tehnologij derzhavnogo reguljuvannja rozvytku sfery turizmu [Improvement of organization and technologies of state regulation of tourism development]. *Dni*
5. Hlopjak, S. V. (2000). Upravlinnja turystychnoju galuzzju: stan ta perspektyvy [Management of the tourism industry: the state and prospects]. *Regional'ni perspektyvy – Regional perspectives*, 2–3 (9–10), 345–346 [in Ukrainian].

А. П. Голод, кандидат географических наук, доцент (Львовский государственный университет физкультуры); **М. В. Криштопа** (Черкасский государственный технологический университет). **Суть и принципы модернизации региональных туристических систем.**

Аннотация. Целью статьи является определение основных принципов модернизации региональных теоретических систем. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких методов исследования: систематизации и обобщения, диалектического подхода. **Результаты.** Сфера туристической деятельности сегодня является неотъемлемым компонентом экономического и социального развития региона и страны в целом. Статья посвящена вопросам реформирования туризма в регионах Украины. Обосновано понятие «модернизация» с позиции инновационного развития. **Практическая значимость результатов исследования.** Представлены ключевые принципы модернизации региональных туристических систем, которые могут быть основой для стратегического проектирования и планирования в сфере управления развитием туризма на региональном уровне.

Ключевые слова: модернизация, региональная система, туризм, инновационное развитие, сфера услуг.

A. Golod, Cand. Geogr. Sci., Docent (Lviv State University of Physical Education); **M. Krystopa** (Cherkasy State Technological University). **The essence and principles of modernization of regional tourist systems.**

Annotation. The purpose of the article is to define the basic principles of modernization of regional theoretical systems. **Methodology of research.** The solution of the tasks set in the article was made using the methods of systematization, generalization, and dialectical approach. **Findings.** The sphere of tourism activity today is an integral part of the economic and social development of the re-

---

gion and the country as a whole. The article is devoted to the issues of reforming tourism in the regions of Ukraine. The concept of "modernization" from the position of innovative development is substantiated. **Practical value.** The key principles of modernization of regional tourism systems, which can be the basis for strategic planning and planning in the field of tourism development at the regional level, are presented.

Keywords: modernization, regional system, tourism, innovative development, sphere of services.